

ОЗНАМ

Дорогі читателі, од тепер будуть наші новинки виходити **двараз до місяця**, зато ся мінить предплатне **зо 150 на 200.– Ск.** Хто уж заплатив 150, доплатить іщі 50.– Ск, зато до новинок вкладаме шеки на заплачяня. Інформації про заграничних абонентів надрукуеме в далшій ціслі новинок. Дякуеме за порозумліня.

Редакція

Довгоочекований акт-отворіня Музея русиньской культуры

За остатніх двасто років ся на світі обявило много книжок, публікацій, але і впросів, темов яких був і надале зоставать феномен-Русин. **Од 21. 2. 2008 ся історія Русинів зачне писати у фактах, котрым може до того часу малохто вірив.** Русины на Словеньску мають свій - Музей русиньской культуры в Пряшові. Конечні сьме ся добыли свого а еден з найпекучіших проблемів Русинів був вирішений. Дорога ку взнику музею была барз довга і тяжка. Потреба русиньского музею была довгы roky часто дискутованов темов з боку Русиньской оброды на Словеньску (дале РОС), архіварів, істориків і многих інших, нелем русиньских організацій. Одзвучало много критичных поглядів на презентацію богатой русиньской культуры, котра была і іщі все є представльована під скрытов українсков назвов (сучасне МУК у Свиднику). Головным імпульзом ку заложіню музею было Выголошіня участників Конференції к Хронології і культуры Русинів на Словеньску, реалізованой РОС іщі 12.-13. октобра 2006 у Свиднику. В третім боді спомянутого Выголошіня, котре было послане на вшыткы компе-

тентны інституції в СР, участници увели: „*Неодкладні заложыти Музей русиньской культуры у Свиднику, з уровни РОС предложыти на МК СР пропозицію на заложіня музею, кандидата на штатутарного заступника му-*

директоркы, по конкурзі была 1. 3. 2007 установлена Олга Глосікова (родачка з русиньского села Камюнка). По році старости і радости ся русиньске жытельство дочекало славностного історичного акту - **Отворіня мултіфун-**

▲ Коло мікрофону директорка Музея русиньской культуры Олга Глосікова.

зья *выберати сполчні з МК СР, Словеньским народным музейом і РОС як представителя русиньских інтересів на Словеньску*”. Так ся і стало, хоць не вшыткы пожадавкы участників были сповнены, але в даный час ся можеме пышыти, же до родины музеїв на Словеньску прибыло і тото наше, русиньске. Офіціально vznikло 1. 1. 2007, до функції

кных просторів Словеньского народного музею - Музею русиньской культуры, котрый ся одбыв 21. 2. 2008 у Пряшові. Сучастным домовом музею є будова за Словеньсков шпорительньов, котра ся находить на Масариковій улці 10. Як повіла директорка музею О. Глосікова: *Музей выник розчленіньом Музея українско-русиньской культуры у Свиднику, але дотепер сьме ся не снажыли о здобытя артефактів з музея у Свиднику. Експонаты в нашім музею суть дарованы або запожьчены. Вельо експонатів є ту з мого родного села Камюнка, зо села Тополя або з приватной збіркы родины Пештовой, як і з многих грекокатолицьких і православных єпархій. Дакотры експонаты были до музея привезены лем вчера вечер, днеська мають свою премеру. Зато, же сьме штатна інституція, плануеме в будучности найти*

На Світлу неділю Пасхы – Великдень Воскресна пісня

(Мелодія: Хрістос воскрес,
лікуйте ныні)

Любов Божа є превелика,
не хоче смерть про грішника.
Господь послав свойого Сына,
жебы змыв людьскы провины.
Убила го людьска злоба,
вірны го дали до гроба,
но стало ся чудесне штось –
на третій день воскрес Хрістос.

Жены несуть ку гробу міро,
котре жертвовали щіро.
Першы видять перестрашены
камінь з гроба одвалений.
І чудують ся все знова,
кедь ангел говорить слова:
„Ісуса ту уж не є днесь,
не найдете го – він воскрес!”

Через тоту славну подію
Хрістос нам давать надію.
Кедь бы остав в гробі без зміны,
віра бы не мала ціны.
Він зробив, што нихто не міг –
воскресіньом смерть переміг,
з обыстя смерти живый встав,
жебы помершым жылот дав.

Днесь при його порожнім гробі
тото просьме каждый собі:
Хрісте, як я з мертвых воскресну,
даруй мі славу небесну.
Час посту ся уж поминув
на радость маме причину,
бо уж сьме чули новину –
Хрістос воскрес! Воистину!

Выбрано зо зборника
Духовны пісні О. Кудзєя

ФЕДОР ВІЦО – ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

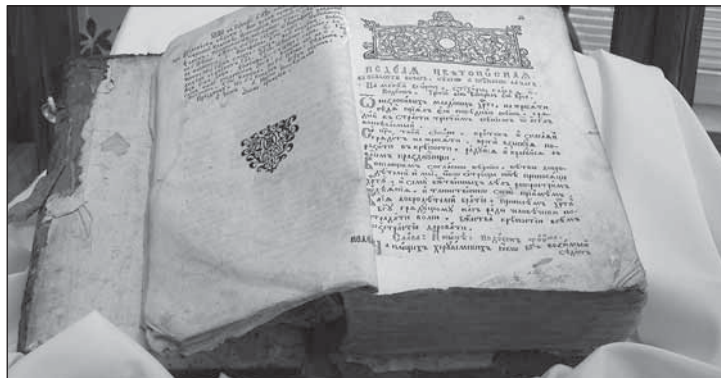

достойнішу будову в історичній частині Пряшова. Сучасні простори нас не успокоюють, але до того часу ся мусиме ускром-

в prvý rok existencie na činnosť 1,6 milióna Sk. Na tento rok ešte do rozpočtu peniaze múzeum nedostalo, no podľa predpokladu by malo

К. Дюрчанска, шефка одбору культури ПСК Е. Арвайова, діректор ТАД М. Марко, председа СРПС В. Хома, редакторки русиньского высыланя, визнамны русиньскы писателі, функціонарі РОС, як і многи іншы особности культурно-сполоченського жывота. Ку великій кількості участників ся приговорив і председа РОС В. Противняк: *Єм барз радий, же ту днеська можу быти в нашім русиньскім музею. РОС переважні за послідні три рокы ішла некомпромісні за своїм цілём, жебы могла вказати жытельству отчизну Русинів, наше коріня, традиції, артефакты ітд., котры ся находять під єдною стріхов в русиньскім музею, яке было про нас уж барз потребне. Мы вшыткы сьме його неодділюнов частьов, зато спознавайме ся взаємно. Вірю во взаємну спо-*

ных писемностей у Словакії презентує высше 200 титулів выдательской продукції в русиньскім языку за послідніх 20 років, якыма суть ґраматікы, учебникы, словникы, научно-популярны выдання, русиньскый язык у краснім письменстві, світова література в перекладах на русиньскый язык, Премія А. Духновича за русиньску літературу, фолклорны і етнографічны выдання, русиньскый язык у церковній літературі, література о умению, русиньска література у факсімільных выданнях, русиньска преса, календарі і алманахы, русиньскый язык на аудіо і відеоносичах, найліпшы новы публікації о Русинах і їх отчизні. Окром того собі любители русиньской культуры можуть попозерати богаты артефакты переважні церковного характеру, як і богату галерію фотографій. На выставі была і

▲ В Музею русиньской культуры не хыблять стары і цінны церковны книжки, як Біблія зо села Тополя.

нити з тым, што маме. Дякую вшыткым, котры ся інтересовали при взнику музею, главні РОС як і А. Зозулякови, котрый є і куратором днешньої выставы. Наша выставка є скромна, але і так одзеркалює вшыткы переломы Русинів. Головным цілём до будучности є накупованя русиньскых артефактів як і спомянуте выдобытя ліпшых просторів. Честь перестрічі машлю новоотвореного музею достав універзітнй професор, заступця генералного дірєктора СНМ в Братіславі і дірєктор Жыдівського музею **Павол Мештян**, котрый поздравив вшыткых участників словами: *Je to krásny pocit byť pri otváraní Múzea rusínskej kultúry. Je to historická udalosť, ktorá sa zapíše do histórie nielen Rusínov, ale aj samotného Slovenského štátu. Veľa sa polemizuje o tom, či rusínsťvo vôbec niekedy bolo a či aj naďalej bude, no ja viem, že dlhé roky medzi nami JE. Mám pocit, že hlavné mesto sa romaly presúva do Prešova. Máte tu to, čo v Bratislave nie je – Grécko-katolícku Metropoliu a teraz aj Múzeum rusínskej kultúry. Prešovčania - Rusini, máte byť našo hrdí.* На вопрос ці ся будуть пересувати артефакты з МУК у Свиднику до нашого музею в Пряшові пан Мештян одповів: *O delimitácii artefaktov sa zatiaľ neuvažuje, v prvom rade je dôležité nájsť dôstojnejšie priestory pre Múzeum rusínskej kultúry. Myslím, že táto problematika nie je otázkou iba pre vedenie múzea, ale aj pre všetky rusínske organizácie a malo by to byť záujmom aj samotného mesta Prešov, pretože múzeum je už od dnešného dňa jeho súčasťou. Múzeum rusínskej kultúry dostalo*

dostať približne 2 milióny Sk, za ktoré si myslím, že je možné nakúpiť dosť honosných a autentických artefaktov - náležiacich rusínskej kultúre.

Славностный акт творив богаты духовный і культурный програм, який одкрыли - найвышшый представитель Православной церкви на Словеньску, архієпіскоп Ян і вікарь Грекокатолицькой церкви о. Павел Петро Галько, котры ведно покрестили новы просторы музею. Русиньска звізда Марія Мачошкова за допроводу Ігора Креты і Іван Чижмар порядні розвеселили участників. Представило ся і знаме дуо молодых співаків - Івана Сивулькова і Мартін Караш, котрый по выступліню повів: *„Днесь сьме тройнасобні горды. По перше зато, же ту в музею суть экспонаты з нашої родной Камюнкы, дале же ту маме літературне діло і портрет нашого камюньского писателя М. Ксеняка, як і зато, же дірєкторка музею є з Камюнкы“.* До музейных і клубовых просторів з бібліотеков пришло много визнамных гостів, як наместничка приматора Пряшова

▲ Погляд на русиньску літературу в Музею русиньской культуры в Пряшові.

лупрацо, котра бы мала быти далшым кроком допереду у розвитку музейництва і культурно-народностного жывота Русинів на Словеньску.

Отворена выставка в музею під назвом - **Русиньска ідентіта у світлі ікон і старых церков-**

презентація книжок од авторів: П. Р. Маґочія - Народ зникады (ілустрована історія карпатських Русинів) і Марії Мальцовской (зост.) -100 визнамных Русинів очами сучастників, 1. часть.

Выставка в Музею русиньской культуры буде одкрыта до другой половины апріля 2008. Віримо, же в далшій часі ся буде музей доповньовати новыма экспонатами, котрыма можеме приспіти і мы Русины. На Словеньску нас жьє коло 54 тисяч а сьме узнаны штатом за абсолютні суверенну народность, зато маме што понукнути. Будеме рады, же штонайскорше буде вирішений проблем будовы музею, котра мать быти в історічнім і реліґійнім центрі Пряшова.

С. Лисінова

▲ На фото зліва: П. Мештян, І. Чижмар, Е. Арвайова і К. Дюрчаньска.

Танцювала бы я,
Але хьжа мала.
Выкрутила бым ся,
Кабат бым підрала

ПУЛЬС по новому?

Праві перед двома роками, в марці, були сьме свідками ослав 50 років заложіня Піддукляньського українського народного ансамблю, теперішнього ПУЛЬС-у. Славило ся іщі доведна з колективом драми, бо Український народний театр – тепер Театер Александра Духновича – собі припоминав своїх 60 років. Славило ся ведно, бо втоды іщі вшиткы были як єдна родина. І мы втоды писали, же славили „два в єднім“.

Но жаль, уж не суть, уж ся розышли. А „коли розлучають ся двоє“, то може єдному є з того і смутно а другому і весело. Але вернімме ся при тиі носталгії дакус і на зачаткы ПУЛЬС-у.

У 1955 р. выникла потреба заложыти народний ансамбль, котрый бы розвивав і шырив нашу прекрасну народну співанку, танець і музику і повышыли їх на професіоналну уровень. За короткий час ся із ПУЛЬС-у став знамый і жаданий молодой колектив, котрый уж в маю 1957 р. выступив з 1. премьеров. Быв то величезный успіх, котрый давав ансамблю надію до дальшых років, жебы ся так став успішным умелецьким тілесом в области русиньского і українського фольклору. Успіхы ансамблю были такы великы, же каждый рік приготавляв нову премьеру і зачав быти популярным у цілїм Чеськословенському, выступав в Карловых Варох, Празі, Стражніці, Брні і інде. Так уж недалєко было і до заграничных зязьдів. Першы абсолвовали в 1964 р. на Закарпатя. О два роки на то в 1966 р. отворяють ся ПУЛЬС-у браны до западной Европы – наперед до Франції, потім до Німецька, Голандьска, Англіцка, Таліянська і дальшых штатів. Але было то і Булгарьско, Польско, СССР, а главні тодышня Югославія, де вєце раз выступав і на фестивалі Червена ружа в Руськім Керестурі. За тоты роки ансамбль здобыв такую умелецьку уровень і популяріту, же у 1972 р. є позваний на троймісячне умелецьке турне до Канады і Америки. Быв то єден з найвєкшых успіхів в екзистенції ансамблю.

Але ПУЛЬС собі повин посланя главні дома. Скоро не было свідницького, камюньского або лабірського фестивалу, жебы там ПУЛЬС не выступив. Його групы выступали і на тых найменшых селах в нашім регіоні. Каждый рік нова премьера, програмы меншого характеру, выховны концерты про дітей на школах – то то было главне посланя ПУЛЬС-у. „Ніжна“ революція принесла зміны нелем у сполоченській системі, але і в жывоті людей а не обышло то ани культурны інштитуції. УНТ бив переименований на Театер Александра Духновича (ТАД) а Піддукляньський український народний ансамбль на ПУЛЬС. Не была то лем зміна назвы. Ансамбль ся помалы зачав зменшувати аж на теперішніх коло 30 членів, што є третина із попереднього. Зачало ся експериментувати, новы творителі зачали шось глядати, бо якось забыли на штатут і посланя ансамблю. Дошло то аж так далєко,

же Уряд Пряшівського самосправного краю одділив ПУЛЬС од ТАД а 1. януара 2008 зрядив самостатный ПУЛЬС. Што было причиною одділіня ПУЛЬСу од ТАД? – опросили сьме ся компетентных:

◀ **Мірослав Морохович** – повірений директор ПУЛЬС-у і ▶ **Юрай Швантнер** – умелецький шеф ПУЛЬС-у: Была то

довгорічна вїдентна роздільность о старостливість в окремых колективах – драмі і ансамблі. Были сьме якымсь другорядым колективом, почували сьме то у несправодливім фінанчнім роздільованю. Была занебавана творча робота. Напр. у драмі ся робили штири премьеры до рока, в ПУЛЬС-і єдна за штири роки. Драма собі могла забезпечити режисера, драмарурга, сценографа і дальшых потребных майстрів уменя а в ПУЛЬС-і были пинязи лем про єдну творчу особу. По двох місяцях розбігає роботу в новых просторах в ДИЗ і вірїме, же наша організачна структура, властний розпочет і новы просторы нам дадут возможность на творчость новых програмів з окремым замірняном на розвой культурного жывота Русинів і Українців, котры жыють на Словенську. В будучности хочеме заложыти властне дїтсько-молодежне штудіо ПУЛЬСАЧІК, де выховає будучіх членів ПУЛЬС-у.

▶ **Маріян Марко** – директор ТАД: Роздїліня театру на два самостатны субекты, на ТАД і ПУЛЬС, ся одбыло зрядюючим документом пряшівського парламенту – Пряшівського самосправного краю од 1. януара т. р. Чом ся так стало? Уж одколи то фунгує, фурт были вшелякы догады, споры, але я то брав як в родині, фурт суть даякы незгоды. Но а найгірше є, кедь єм собі думає, же за послідні роки ся подарило дакотры тоты граны огобльовати. А завершіньом вшиткого была перед роком премьера Ревізора. Кедь ня режисер ослостав, ці бы сьме Ревізора не могли робити доведна з ПУЛЬС-ом, наперед єм ся того бояє, ці то завладнеме фінанчні, ці то стигнеме часоно, але поступом часу єм дає пересвідчїти. Потїшыло ня главні то, же цілїй театр буде на єдній сцені. А так ся мі видить, же то была добра робота, чого выслідком была мїморядні успішна премьера і вшиткы заинтерованы собі хвалили співрацу обох колективів. Праві тоды, коли єм собі думає, же ся вшитко уладило, же ся вшитко уладило, праві тоды пришло дашто таке як „самостат-

ня ПУЛЬС-у“ а ту уж дяк не было в моїх силах то то заставити, хоць єм давав выслов посланцям ПСК і одбору культуры, же кедь то доведна фунгує уж вєце як 50 років, мать то доверїну традицію, є то заміряне народностні, лем так обїдва колективы мають перспективу далє фунговати. Кедь дакотрый з них стратить тот кредит, бою ся, ці то буде мати оподстатніня в нашім регіоні. Ту уж потім є вопрос, чом ся осамостатнили, на веджїня ПУЛЬС-у, на умелецького шефа і на самотных членів. Істо были з тым вшиткым, як то фунговало, неспокійны. А ПСК то аргументовав тым, же самостатный ПУЛЬС буде мати вєкшы можности, буде ясні задефіноване, хто мать які пинязи а ту їде главні о пинязи, также не буде ту чутя, же тоты мають тільки а тоты тільки. Дефініція буде ясна а главні то, же будуть мати вєкшы можности ходити поза граніці. Покры їде о будову ПУЛЬС-у, то та была перевязта уж скорше як обдышов ПУЛЬС. Тото є одбором культуры аргументоване раціоналізаційов, бо переходом під ПСК вшиткы інштитуції зо своїм маэтком перешли під його справу. Є то велика шкода, же ся так стало, бо так ся мі видить, же ся тым ослабують оба колективы і наш народностный вплив. Тепер їщі тяжко повісти яка буде орьєнтація ПУЛЬС-у. Треба почекати, бо 52 років то є нелем так шмарити штось через плече. А носталгія є главні у старшых членів, бо молоды тоту стару славу ПУЛЬС-у не жажыли. Може досправды буде то ліпше. Час вшитко укаже.

▶ **Ева Арвайова** – ведуча одбору культуры ПСК: Што нас ку тому вело? Ку роздїліню ПУЛЬС і ТАД ся сьхльовало уж довгы, довгы роки. Много представителів ПУЛЬС-у і тетару уж давнїше хотїло тоты два колективы роздїлїти. Але аж теперь дозрів час, же сьме як зряджователь ку тому приступили. Не буду ту говорити о недостатках, котры ту были, то мі ани не прислухат. Мы лем хочеме, жебы было ліпше. А то то што было, было... Мы хочеме, жебы тот ПУЛЬС, котрый хочеме утримати як професіональний колектив, ся посилнив в окремых группах а вшитко про то то і робїме. Праві їдname з повірєным директором о тім, же докінця приймеме і професіональных танечників з України. Бо єдно є, же нашы молоды люде танцюють і співають в аматорьських колективах, но не суть то професіоналы. Они своє посланя собі повнять на аматорьській уровни. А мы хочеме, жебы ПУЛЬС і надалє остав професіональным. Кедь хочеме посилнити главні танечный колектив, жебы сьме го нелем утримали, але і розшырили. А зряджователь ПСК зробить вшитко, жебы так было. Не так давно сьме мали їднаня с повірєным директором ПУЛЬС-у і з

председом о тім, же сьме собі становили далшы крокы, котры зробїме, як будеме рядити цілїй ПУЛЬС, як буде вызерати його внутрішня рада, як буде вызерати умелецька рада, але і дозорна рада над ним. Хочеме, жебы там были люди, котры наїсні розумлять професіоналному танцю, професіоналній творчости. Што найкорше мусить быти выписаний конкурз на функцію директора ПУЛЬС-у. Днес їщі не знаєме, ці то буде теперішній повірений директор, або дакто новий. То собі ани не доволїме повісти. Але робїме вшитко, жебы ПУЛЬС і люди в ним чули, же ся то мусить знати допереду. Як то буде з назвом ансамблю? Назва ПУЛЬС зоставать так як была – PULS – Poddukelský tmelecký ľudový súbor а буде під справов Prešovského samosprávneho kraja. ПУЛЬС як умелецький колектив буде заступяти вшиткы меншыны, але гро буде спочівати в русиньскім і українськім фольклорі. Своїма програмами буде маповати цілу народну культуру пряшівського краю і цілого выходного Словенська. Бо праві ту на выході жыє найвєце народностных меншын. Заклад співанковой творьбы буде творити русиньскій, але буде ся выуживати і фольклор остатніх регіонів і народностей. Покры ся їдname о будову, в котрій ПУЛЬС довгы роки творив, то та уж давно потребовала реконструкцію. Членове ансамблю суть рады і частливы, же суть під стрїхов ДИЗ в прекрасных просторах. Мають там вшитко, што про свою умелецьку творчость потребують. Хочеме, жебы было спокійне веджїня і членове. Помалы собі на новы просторы і на рушнїший умелецький згон звьжають а як видно успішні, бо уж выступлюють в музикалі Франтішек з Ассісі доведна з членами ДИЗ. ПУЛЬС ся зготовить на нову премьеру, котра бы мала быти їщі т. р. десь в октобрі або новембрі. Што їщі буде ПУЛЬС потребовати? Ліпшу пропагацію, рекламу, жебы ся частїше достав на заграничны зязьдї, комерчны і фестиваловы. Аматорьскы ансамблі суть частїше на різных світовых фестивалах або комерчных трасах як професіональний ПУЛЬС – напр. Шарішан. ПУЛЬС мусить їти до світа, мусить робити мено нашому краю як професіональний ансамбль. Прикладом того бьв минулорічний зязьд до руськой Воллґы, де нашому краю зробив велике мено. Зато мусїме нашым людям, але і до світа дати знати же ПУЛЬС ту є, а же ту мусить быти, бо мы вшиткы хочеме жебы ту бьв.

Што додати наконєць? Песїміста бы повів же велика шкода, же ся так стало а оптіміста повість, же є радий, же ходем у такій формі то буде далє екзистувати. Так пожелаїме ПУЛЬС-у вельо успіхів у його умелецькій роботі, жебы навязав на традицію „старого ПУЛЬС-у“, жебы і надалє всьяды розношав нашу русиньску культуру, бо она є така красна, же собі то заслужить. Гамбы мі співають, очка ся мі сміють, але зпід сердечка слызы ся мі ліють.

ТЕАТЕР АЛЕКСАНДРА ДУХНОВІЧА В МАРЦІ 2008

В грі Окресный шпыталь на фотці зліва В. Русиняк, О. Ткач, Е. Либезнюк, Л. Миндош і С. Гудак.

інтересовати а може і шоковати. В інсценациї не зазвучить много слов, но і тоты, котры чути, не приносять жадне высвітліня. Вшыткы бы сьме были рады, кебы ся нам вернуло того, о чім сьме собі уж думали, же нам не патрить. Добропис не є велика надій, але холем маленька радость.

26. марта 2008 о 19.00 на Великій сцені ТАД Хрісто Бойчев: Окресный шпыталь або плуковникова жена
Режія: Пепо Пражмарі

Гра Окресный шпыталь од визнамного сучастного булгарьского автора Хріста Бойчева мапує сполоченське одношіня на взорці людей, котры ся находять в шпыталью. Сцени зо щасливого жывота блазнів на псіхіатрії.

Пару думок по перечітаню gry Окресный шпыталь:

Чоловік собі ани не усвідомить, а нараз зістить, в якім маразмі жыє. Окато то припоминать блазинец. Мать лем дві можности: сплынути з колективом і оточіньом або спробовати достати ся вонка. Што выбрати: зміну ідентичности, еміграцію, а кедь не є реална, та холем до свого ввнтра. Мож ся вздати жывота, но природне є умерти на старобу, але хто бы так довго чекав. Революція? Може, але який змысел мать революція в блазинці? Автор словами Віляма твердить „Я пишу, а най роздумують тоты, што будуть чітати!”

Patria
Slovenský rozhlas 5

Русинський програм
18. 3. 2008 – 31. 3. 2008

18. 3. 2008 – вівторок

8.00 - 9.00 Радіомагазин
 9.00 - 9.30 Радіоновины
 9.30 - 10.00 Музика народности

20. 3. 2008 – четврь

9.00 - 9.30 Радіоновины
 9.30 - 10.00 Музика народности

22. 3. 2008 – субота

15.00 - 17.00 Музичны поздравы
 17.00 - 18.30 Радіо молодых. Приповідка М. Мальцовской: Фраїр на копытах
 18.30 - 19.00 Подобы жывота. М. Шмайда: Великодны звыкы

23. 3. 2008 – неділя

15.00 - 17.00 Музичны поздравы
 17.00 - 18.00 Радіомагазин
 18.00 - 18.30 Гітпарада русиньскых співанок
 18.30 - 19.30 Розгласова гра Ш. Сухого: Владька Петро Гойдїч, репр.
 19.30 - 20.00 Музика народности

24.3.2008 – понедільок

9.00 - 10.00 Бісіда кумів

26. 3. 2008 – середа

9.00 - 9.30 Радіоновины
 9.30 - 10.00 Музика народности

31. 3. 2008 – понедільок

9.00 - 9.30 Радіоновины
 9.30 - 10.00 Музика народности

Телефоны: **русиньска редакція,**
 Кошыці: 055 7287426, факс: 055 6226139,
 продукція: 055 6822945

14. марта 2008 о 19.00 на Великій сцені ТАД перша премєра (друга премєра буде 19. марта 2008).

ДОБРОПИС, режія Благо Углар

Так, як в поезії даколи тяжко конкретні порозуміти ей змысел, і ту можеме видіти скорє налады, емоції... Так, як в абстрактнім уменю не мож конкретізовати, і ту можеме увидіти неконкретны образы, котры нас можуть за-

Гітпарада

русиньскых народных співанок

47. коло гітпарады русиньскых народных співанок принесло такы конкурзны співанкы:

1. Янка і Катка Магуровы з Гуменного – Попуд гаїк зелененькый.

2. ФК Барвінок з Камюнкы – Конопелькы.

3. Народна музика Пайташе з Нью Йорку – вінок співанок Кумове.

4. Шарішан – Пустьте ня мамічко.

Новотинкы:

5. Мілош Стрончек зо Свидника – Женив бы-м ся, женив.

6. Колектів Порачан з Порача – Ах, мамічко моя.

Ваши голосы про три із шестьох співанок посылайте e-mailom на адресу: kandrac@rozhlas.sk а не забудьте на гєсло – Шьпівам собі, шьпівам. На єдного щасливця чекать ЦД. Потышьте нас і ваша одповідь на вопрос: Хто то є КАНТОР?

Уж теперь вас кличєме слухати нашу релацию

23-го і 28-го марта 2008 в змінєнім выслачїм часї. В неділю од 18.00 г до 18.30 г, а в репрїзі в пятницю од 8.00 до 8.30 г.

Радіо Патрія слухайте на середніх волнах, по цілім Словєнську, або на Інтернеті <http://www.rozhlas.sk/inetportal/2007/>, по цілім світі.

Од 14. 1. 2008 собі можете Радіо Патрія наладыти на середніх волнах:

Нїтра 1098 kHz
 Рїмавска Собота 1017 kHz
 Пряшів 702 kHz

Народностно-етнічне высланя можете чути денно од 8:00 до 10:00 години. В суботу і в неділю высланя од 15:00 до 19:00, а в неділю до 20:00 години.

Засідав КВ РОС у Пряшові

23. 2. 2008 ся одбыло перше тогорічне засіданя Координачного выбору РОС, котре вів підпреседа РОС Інж. Мірон Крайковіч. По контролі узнесін притомны говорили на різны темы. Підпора культуры русиньской народностной меншыны з боку штату є до днешніх днів реалізована од МК СР через каждорічний грантовий програм

проекти. Як інформовав преседа РОС В. Противняк, не вшыткы предложены проекти на МК СР были схвалены а дакотры з них будуть дофінанцованы іщі в дальшій колі. Схвалены дотації на тот рік будуть офіціално приступны на вебовых сторінках МК СР. На засіданю КВ РОС ся говорило о розвиваню сполупраці з пригранічныма регіонами,

▲ Погляд на засіданя членів КВ РОС.

окремых проектів. Зато першым пунктом програму было оцініня проектів РОС за минулый рік, як і планована робота через проекти на 2008 рік, з котрых было 27 заевідованых на МК СР. 22. 2. 2008 засідала на МК СР в Братіславі комісія, котра схвалювала фінанції на спомянуты

што бы мало позітивно впливати на розвой области, де жыють Русины. Далє ся бісидовало о школьській проблематіці, освіті, о забезпечіню книжниць у векшых містах русиньскыма публікаціями. Членове підпорили і vznik нового здружіння про фолклорны колективы, котре буде колектив-

ным членом РОС. Выгода того здружіння бы мала быти і в тім, же собі може самостатно вытваряти проекти, з чого бы были фінанцованы потреби колективів, якы РОС не може фінанчні підпорити, напр. крої, музичны інструменты ітд. Дальшый важный вопрос, котрым ся членове КВ РОС заподівали, є зряджіння русиньского народного дому, котрый бы мав служыти вшыткым Русинам в регіоні. Діскутовало ся і о зрахованю людей, котре буде в 2011 р., о формах работы РОС з цілём досягнути, што-найліпшы выслідкы. Зато треба підхопити вшыткы русиньскы села, де ся бісидує по русиньскы. Спрацьовати штатістіку, яку на добрій уровни за окрес Бардйов предложыв уж теперь І. Бандуріч, преседа ОО РОС в Бардйові, де ся уваджать, же в окресі є 75 793 жытелів, 11,61 % русиньскых і 0,4 % україньскых сел. На засідані ся говорило і о тім, же до кінця марца 2008 треба зроби́ти у вшыткых містных і окресных організаціях членьскы річны сходзы РОС, де бы ся мала оцінити минулорічна робота, спрацьовати план работы на тот рік, доповнити членьску базу, выбрати членьске (10.-, 60.- і 500.- Ск). До центра РОС послати узнесіня, план работы і

список членів. Справу Дозорной рады РОС о господаріню за 2007 рік прочітала В. Юрічова, членка ДР РОС. У справі ся конштатує, же діятельство РОС за 2007 рік є оціньоване позітивно і вшыткы документи о фінанцованю РОС суть спрацьованы подля условій МК СР. Становлены задачі были сповнены. За довгодобу задачу поважує ДР РОС актуалізацію членьской базы. За неґативум ся у справі уваджать, же є потребно частіше скликвати членів КВ РОС. Главным цілём РОС надалє зоставать закладати дальшы містны організації, як напр. в окресі Попрад або Спішска Нова Вес, де дотеперь їх не є, но штатістікы уваджають, же і там жые велика кількось Русинів. Надалє ся анґажовати в одношіню к русиньскому высыланю Радія Патрія, котре бы мало тримати уровень народностного высыланя, а при планованю новых програмных структур брати до увагы пропозиції народностных меншын. Темов засіданя была і сполупраця з іншыма русиньскыма організаціями, зготовліня вышываных образів русиньскых будителів, оправити і звязати Хронолоґію історії і культуры Русинів як і приготовити сейм РОС, котрый ся одбуде в октобрі т.р.

С. Лусінова

РУСИНЫ – ПЕРЕСЕЛЕНЦІ З РУМУНІЇ В ХОМУТОВІ КАТАРИНА РОМАНЬКОВА І ЇЇ „СКЕЮШАН”

В 1973 р. в часі фолклорной експедиції в Камюнци ем ся од одной із своїх информаторок дознав, же ей дві дівкы ся выдали за „Румунів” і жыють в Троскотовіцах на Мораві. „Але мої жятьове то сут потомкове Камюнчаныв, што пред веце як сто роками шя выстяговали до Румунії, а по выїні шя вернули до Чех. В Троскотовіцах є їх моц! Шыткы бешьдуют так як мы в Камюнци, а стародавних шыпанок знають веце як мы. Гу нім бы сте мали зайти!”. І дала мі адресу дівок.

Восени 1974 р. я, озброєный повіріньом Матиці Словеньской, же зберам фолклор „Словаків у погранічі” про них, выбрав ся там і за два тыждні в Троскотовіцах і Хомутові записав ем на магнетофон унікальны фолклорны материалы. Як пастух дружественной худобы в роднім Курові, ем через літо 1975 р. в пастырській колибі переписав і упорядковав материалы до 749-сторінковий фолклорной монографії в штирьох публікаціях, з яких одну ем подаровав Катарині Романьковій, дівці мойой найліпшой информаторкы Терезії Мартяковой (1912-1996). Як ся

М. Мушинка

Катарина стала матірью взрослых дітей, зачала ся глыбше зачитавати до мойой строіюм написаной книжки і залюбила ся до стародавних співанок і звиків. Переломным моментом про ню была участь на установчім зізді СРУЧР в Пряшові кінцьом 1989 року. Ту собі усвідомила, же не є Словачок (за яку ся поважовала до того часу), але належить до той самой народности, як і іншы делегаты, в тім числі і жытели з Камюнкы ці Орябины. Тото познаня потім шырила і меджі своїма людми в Хомутові в неформалній етнічній організації. На недільных або вечірних посиджінях рады співали свої народны співанкы. В 1997 р. Катарина засновала невелику фолклорну групу Скеюшан, яка найперше выступала лем на пригодных стрічах, а потім перед чеськов публікюв. Ядро группы творять родаци с. Скеюш, яке они поважують за свое родне село, зато і така назва группы. Скеюшан є днесь одним з найпопулярнішых фолклорных колективів западной Чехії. Його репертоар творять автентічны співы, танці і звыкы родного Скеюша. Колектив выступав

на многих фестивалах в Чехії, але і за границями. Двараз навщівив і родный Скеюш, де іщі зостало дакілько родин, а до хьж переселенців в Чехії ся усалашыли новы приселенці, переважно грекокатолицькой реліґії. Колектив выступав і на фестивалі у Свиднику і в Камюнци, а в 1999 році ся став лауреатом Меджінародного фолклорного фестивалу в Стражніці. Всягды колектив презентує русиньскый фолклор, який є в основі фолклором Орябины і Камюнкы. Душов фолклорного колективу Скеюшан є К. Романькова, котра є і авторков вшыткых його обрядовых сценок, як і драматурґом і хореографом в едній особі. Прикладно веде кроніку, де фіксує każde выступліня з фотографіями, выстрижками з пресы і т. п. О багатім діятельстві Скеюшана свідчить факт, же К. Романькова записує уж третій обемный зошит Кронікы, а кількось фотографій в них перевышує три тысячі.

Недавно К. Романькова навщівила свою прадідвічину – село Орябину. Їй выступ на сцені чістым орябинським діалектом выкликав почудованя вшыткых притомных. Тым самым языком зачатком літа т. р. она письмом одповіла і на мої опросы. Їй одповіді я подаю без змін (в транслітерації із латинкы до азбуки) як пере-

▲ К. Романькова, шефка колективу Скеюшан.

свідчывый доказ того, же материнськый язык при добрій волі і охоті мож утримовати і в чужоязычнім оточіню, може у пятім-шестім поколіню.

Розповічте дашто о собі і своїм роднім селі.

Я шя народила 21. янувара 1941 року в селі Скеюш (по румуньскы – Sceaş) в Румуньску. Моє родне село не было велике. Жыли в нім около 1500 людыв: Румуни, Чехы, Німцы, Мадяре і мы, Словаци (як зме собі вшыткы довго мыслили).

► с. 6

Коли і одкы пришли Вашы предкы до Скеюша?

Нашы прадідове пришли до Скеюша около 1844-1850 року зо Словенска, з дедин Камюнкы (прадідо по выцові) і з Орябины (прадідо по мамі). Найперше дыстали землю около Тимишор, але они были звыкнуты в горах, так пышли далей до гыр. В Скеюшу собі мусили поставити хыжы і приправити землю, жебы могли жыти. І церков сой поставили. Перша знамость є, же церков была зробена в року 1855.

Чом Вашы отцьове ся переселили із Скеюша в Чехію і Моравію?

В роках 1947 аж 1949 ся зачали нашы люде вертати назат до старей дідовщыны. Ческословенска влада попросила румунску владу, же хто хце, може ся вернути назат. А так в першых роках пышло даскеля молодых людыв і родин допереду, жебы виділи як то буде дале. А так писали до Скеюша, жебы пришли, же є ту дост землі і роботы про вшыткых. Тоты, што пришли перше, так уж ся порозхаджали по републиці. Єдны ішли на дедины, а другы зыстали в містах. Дыстали биты і роботу. Мы пышли до Троскотовіц на Мораву, окрес Зноймо. Там уж бывала мамина сестра з родином і іншы родины.

Як Вас ту прияло містне жытельство?

Зачаткы были дост тяжкы. Чеси на нас покриковали: „Вы Румуны шпинавы! Цигане! Ідте сі до Румунска!“ Нашым молодым хлопцам ся то не подавало, та кылька раз ся з Чехами побили аж до кырві. І я єм в школі єдну так набила, што ей мама пришла дому ку мойй мамі, а я єм зачала на ню кричати, же мы не сме Румуне але Словаці, а як буде мі так гварити, ей набю зас. Но і одтоды сме были камараткы.

Якым языком сьте бісидовали дома, а як в школі або на улиці?

Дома сме бешідовали по-нашому, але в школі і на улиці уж поческы. Але нашы родиче вшыділь бешідовали по-нашому. Дакоды шы ім шміяли, же не знают, але нескырше уж собі звыкли. Учители были толерантны. Я єм в Румунску ходила до першой класы. Там нас учыли уж два учители зо Словенска Теодор Солянка і Гейза Минарик. Але лем пув рока. Потым уж ся мусили вернути назад на Словенско, а дальшого пув року єм ся учыла в румунскей школі. А ту єм ішла гнед до другой класы. Учыла єм ся добрі. Першый рык лем з чещыны єм мала 3, а остатні уж лем вызнаменаны.

Коли сьте перестали носити крої?

До Ческословенска сме шыткы пришли в наших кроях, в таких якы мы маме тераз пошыты в субору. Молодыня ся зачала ганьбити, та зо суконом собі пошыли шатя і уж такы зачали носити, але тоты старшы крої носили довго: мама дас дешят рокыв а іх сестра аж до-

тераз. Гмерли, кед мали 98 рокыв в року 2004. А остатні пометали іх, бо ся ганьбили за то, же шы ім шміяли. До двох рокыв уж не мали нич. Але даскеля собі іх лишыли на памятку, а я тераз ходила а просила, жебы мі іх дали.

Скеюшане в Румунії ходили по дри-тарці. Ці ходили і ту?

Мый отец ходили в Румунску по дрытарці і выкна засклівали, тепшы робили а кадальшто. Але ту уж не ходили. Нашли собі роботу в Брні і так там зыстали робити аж до духоду.

Ваша мати была добров співачков і розповідачков. Співали сьте дома і інде?

Моя мама барз рады шьпівали, а мы с нима. Я собі і записовала дадны шьпіванкы і сестра. Як сме мали часу, а то так в зими найвеце, та гнед зме собі шьпівали. А мама приповідкы повідали, а мы слухали. Няньо як пришли дому, та с нами танцовали і шьпівали тыж. Але найвеце зме шьпівали на вешылях, бо то нас было і по двасто людыв на вешылю, бо до Троскотовіц пришли за нами і з Хомутова, а на кстінах тыж. На погрібох і терас є нас дост. Ходят вшыткы Скеюшане.

Што сьте робили по закончіню школы?

Я як єм скынчыла школу, єм мусила зыстати дома, бо на газдывству не мав хто робити на осем гектарох поля. Сестра ся выдала, одышла за мужом до Хомутова. Брат ішов за вояка на два рокы, но а я уж лем 16-рычна єм мусила зыстати дома. Мусив дахто робити. Няньо робили в Брні. Мама мали іщкы два дівчата малы, а і хоры были. Но а то требало орати, шыяти, з поля зважати. А дома два коні, осем коровы, свині а останю гадину кормити. Так вечыр спати на єденац годин вночы, а рано на штирі ставати. Та єм з возом ходила с конями, помагала орати, шыяти і обкошати поле с косом, жебы самовязы могли покосити. Но тоты два рокы были про мене барз тяжкы. До школы, просив і учитель і рядитель няня, лем жебы мня дали учыти. Пришли аж до нас дому, але няньо іх вышмарили, же треба на полю робити. І так єм мусила зыстати дома а робити як сомар а нич з того не было. На даяку забаву не было часу.

Чом сьте ішли з Троскотовіц до Хомутова і якій бив Ваш жыювт у тім великім місті?

Як пришов рык 1958, ся чуло, же шыткы мушят до дружства, та мама мі гварят: „Знаш ты што? Уж ту не мусиш зыставати. Є ту брат жена-тый зо женом і я, та мы даме землю до дружства, а будеме членове. Няньо буде собів дале на ставбах в Брні, а сут ту іщкы два дівчата а ты з Паном Богом ід ку сестрі до Хомутова. Найдеш собі роботу, а може і даякый муж шы ти притрафит“. А так я пред Годами взімі вжяла ку-

фер і пышла до шьвіта. Найперше єм не могла найти роботу. Уж єм мысліла, же буду мусила іти назат дому, але єм дыстала роботу – в рештаурації як помоцничка в кухні. А так єм там робила нич єм шы не выдала. Нашла єм собі мужа Йозефа Романяка – Словака з Оравы. Быв сирота, а так сме шы вжяли 22-го априля 1961 в Хомутові на радниці. Але нашы родиче не хтіли, жебы зме лем так жыли невинщаны. Они хтіли, жебы зме шы пошлюбовали в церкві. А так 27-го мая 1961 сме шы брали в церкві в Троскотовіцах. На вешылю было даз 150 людыв. Вешыля было іщкы дома. Было од пятниці до вывторка нич шы поросходили гошы. Потому єм робила дале в рештаурації ніж шы мі народила перша дівка. А за рык – друга. А потому єм собі нашла роботу во Валцовні труб в Хомутові. Робота была тяжка – на три смены, а мало было пінжів. Но і я зробила скушкы на жерявничку а при тый роботі єм зыстала аж до духоду. Трицет рокыв єм робила жерявничку. Возила горячы трубки з пеца на стыл, де контролювали другы люде. Нервы єм мусила мати, бо то шытко шы возило над людми. Але Бог бив при мі – нігда никому єм ураз не зробила. В роботі были зо мною спокойны, достала єм і вызнаменаня од председы влады Штроугала („*Nejlepší pracovník*“). В роботі єм двацет рокыв вела „*Brigádu socialistické práce*“. Уж сме мали дыстати златый одзнак, але шы шытко препало.

Говорять, же Вы, як робітничка, сьте вели школьску молодеж. То правда?

Осем рокыв єм робила ведуцу скупины піонирыв. Быв то красныи час. З дїтма зме ходили по околиці Хомутова. Становали зме, варили в котлікох. З векшыма дїтма і до ліса зме ходили – помагати. Іщкы гнеска, як шы зыйдут тоты дїти та мня здравят, а шы жывідуют і спомінают на тоты часы. А я не жалью нич того часу, што єм была з нима. І іх кронику мам дома і з „Бригады“. Хоцкоды, кед шы зыйдеме у нас, та шы позіряме, а спомінаме на стары часы в роботі.

Коли і під чїім впливом Вы порозуміли потребу утримовати традиції предкіе?

Пане Мушинка, вы самі сте мня на тоту мышленку приправили. Мы в родинях зме собі гварили часто „Чом шы не даме до купы?“ А так сте нас вы сами закричали на Першый Русинско-Українский зїзд до Пряшова. Была єм там я зо шваґром. А так як потому єм пришла назад до Хомутова, гварю тым нашим людьом: „Ноле, зыйдме шы шыткы Скеюшане, бо дадны сте шы не виділи од коды сте пришли зо Скеюша“. А так зме зачали обходжати людыв. Нас, што зме зачали, было дешят жен. А так в маю пято-го 1990 зме шы зышли дас 80 Скеюшаныв. А так шы ім то подавало, же такой тот рык зме шы зышли іщкы раз, но а там уж зме мы ім зашьпі-

вали. А то уж нас было 150. А так мы даскеля зме собі повіли: „Боже, та то шкода лишыти нашы красны шьпіванкы а звыкы пропасти! Кет зме пришли зо Скеюша, та зме такы як і Русины в Орябині і Камюнці. А мы мысліли, же зме Словаці. А ту іх было моц! І кет уж мі штос гварило в розумі, же то мы не Словаці, бо єм нашла в моім кресным паперю же єм „рутіан“ – Русинка. Але нашы люде не хтіли, а дадны ані гнеска не хтят вірити, же сут Русины. І тоты, што уж зачали вірити, нам перше повідали: „Йой, дівчата, лем жебы нас Чеші не выгнали назад на Скеюш“. Так зме іх мусили пресвідчати.

Коли Вы першыраз были в Камюнці і як Вас там прияли?

По першый раз зме пришли выступити до Камюнкы в року 1991 на фестивал. Іщкы гнеска шы мі горнут сылзы до очыв, як нас краश्यні привітали. Пришли зме влаком, а з Любовні нас привезли аж пред культурный дом. Музыка грапа, они нас привітали в кройох з хлібом і сольом со словами: „Вітайте дома в своїм рідным краю, краю вашых прадідыв!“ А мы плакали вшыткы, а они тыж. Пошьпівали зме собі граз. Одхтовды зме там уж были шест раз – в Камюнці. Во Свиднику зме были тыж. А там зме шы зышли зо старостом Орябины, а вын тыж казав же нас будут кричати на іх орябинский фестивал. Так шы стало. Ради зме і там зашли, бо мойой мамы предкове походжают з Орябины.

Ці ходите і до Скеюша в Румунії?

На Скеюшу зме были зо субором в року 1997 ославити 50 рокыв, што одышли першы люде до Ческословенска. А по другый раз в року 2002 – то было 55 рокы. Кет зме там пришли, так нас тыж привітали хлібом а сольом тоты люде, што там зыстали. Приправили зме про них культурный проґрам – вешыля. А тоты люде собі мысліли, же мы там пришли на істо вешыля робити. Кед зме переходили місца, де зме жыли і мали хыжы, бавили шы – та то уж з того не зыстало нич. Місто улиці лем мала стежка. Акурат оріхы і слівкы там зыстали, што няньо насадили. Де стояла наша хыжа, двыр і стайні, лем поле, зароснене тернином і черничаком. Люде нас вітали – і тоты Румуне, што собі памятают на наших родичыв. Были зме і в нашый церкві грекокатолицкой. Была повна, ани не гвошли люде до ней. А кед тераз ідеме (бо ходиме скоро каждый рык і так поменче людыв на одпуст на Скеюш), та то там тылько людыв, человек собі мыслит, же то шытко шы вернуло назат. Ходят і тераз з процесіюм по дедині і около церкви. Несут заставы і образы Панны Марії, што ронила сылзы в року 1934. То уж є узане, а прирорване ку зазраку в Меджугорє. Кед є там одпуст, та то ходят люде з дедины на ногах з процесіями і по дешят аж пятнацет духовных. І мы маме тот образ

(копію) на нашым жертвенику в Церкві св. Барборы в Хомутові, котру маме пожычену од римокатоликів. А мы зме скоро вшыткы Скеюшане – грекокатоліці. Єдна родина зыстала православна. Пару раз зме были на отпуці в Перегу Маре в Румунску, де сут тыж нашы люде – Русины з Мачовиці і од Бардйова. Уж веце як 150 рокы там жыют а свый язык не забыли. Як зме были по першый раз, то зме іх научили нашы шпіванкы при столі, бо нас барс крашыні привітали, а нам приправили велику гостину. А кет зме пришли по другый раз, та уж нас привітали с том нашом шпіванком. Є то красне, кет ся люде так ради схаджают в добрым.

Што Вас вело до заснованя фолклорного колективу Скеюшан?

Так як уж єм вам гварила, сходжали зме ся вшыдыль. А потым уж не лем на вешылях, кстинах і погребох, але были і плесы. І там зме зачали помалы нашы шпіванкы шпівати. А кед дахто пришов, же як то шпіваме, же мало розумят, же то по-рускы, та я: „А вы шытко розуміте, што вам шпівавут по-німецкы або по-англіцкы?“ А было тихо. А так зме собі потому повіли, же што кеты зме собі заложыли нашу фолклорну скупину? І так ся стало. В року 1990 зме в Хомутові шпівали про нашы люде. Пошыли крої, такы, в яких пришли нашы родиче і мы зо Скеюша. Пригласили зме ся до Регіонального здружыня організацій „Regionální sdružení Karlovarská“ і „Folklorní osvětové sdružení v Praze“. Мы бы зме хтіли, жебы нашы звыкы, шпіванкы, приповідкы не зыстали забыты, жебы ся знало, же зме ту, же Русины жыют і в Чехах, жебы і ту розуміли нашому языку.

Была єм на Світовым конгресу Русинів в Сігету в Румунску. А кылько нас было з кылькох штатыв, а шыткы зме собі розуміли. Вшыткы зме бешыдовали нашым русинскым языком. В нашым суборі сут дешят членів народжених в Скеюшу (штири уж гмерли). В Чехах ся народило штири, а остатні сут Русины зо Словенска, а єдна Українка. Є нас 25 членів. Де придет, а повіме, же нхто з нас не знат ноты, не маме диригента ани музику, та нас за то обдивуют.

Одыкы Вы берете репертоар по своій выступліня?

Пане Мушинко, вы знате сам, же сте ходили ку нам і збирали тоты шпіванкы і звыкы од наших мамів і нянів. Записовали сте і натачали, а наконец сте мі послали і книжку, в якій сте подали вшытко, што сте зазнамали. Моц вам за то дякую. Мам одкале выбирати. А сестра, што є старша, та і она собі зас спомене на мелодії. Я тыж мам дост шпіванок написаних од мамы. Мам і пару приповідок записаних, але не знам де іх дати, жебы ся не стратили. Бо знам, же надрукуваня книжкы стоїт моц пінязі.

Де Скеюшан уж выступав?

Скеюшан уж ославив шымнацет рокы од свойого заложыня. Моц раз выступаме в Хомутові в Домі сеньорыв, часто в ЗОО-парку, на выставах, на вернісажах, на Фолклорных Вікторіянских славностях. Потым в Празі (на валных грамадах Сполку приятелів Подкарпатской Русі), в Острові над Огржі, в Домажлицах, Мракові, Яблонці над Нисоу, Соколові, Выслуні, Маріянских Лазнях (два раз на фести-

▲ Фолклорный колектив Скеюшан у своїх красных кроях.

валі). Пят раз зме выступовали на Карловарскым фолклорным фестивалі, пят раз – в Рожнові под Радгоштом (Janošikův dukat), шыйст раз на Меджынародным фестивалі в Стражниці. Выступаме не лем в Чехах. В Камюнци зме были шыйст раз, во Свиднику – два раз, в Румунску – два раз, в Польску пят раз: два раз в Крилиці, два раз в Михайлові на Лемковскій ватрі, а тараз в Легніці. Мали бы зме позваня і інде до чужых штатив, але ніт тылько пінязів ходити барс далеко, бо дорога є барз дорога. В Карловых Варох зачынаме главный програм з Отченашом. Они то хцут по нас, гварят, же мы в тым програму зме іх черешня на торті.

Што поважуетеза найвекшыї успіх Скеюшана?

За найвекшыї успіх нашого субору поважую рык 1999-ый, кед зме дыстали на 54. Меджынародным фолклорным фестивалі в Стражниці найвекше оцінія – „Laureat MFF Strážnice 1999 – za citlivé udržávání rusínské kultury“. А в Рожнові под Радгоштем – оцінія „Za nejlepší zpracování rusínských zvuků“. Зробили зме уж три выстава. Єдна – Як зме жыли на Скеюшу, друга (в єден раз с Музеумом в Хомутові) – Яро в музеу – то зме мали повно вышывок і кроїв, а третя – 100 роков Словаков в Ческу. Там зме мали шыйст кроїв выставених. В року 2002 зме собі заложыли Обчанске здружыня. А так, хвала Богу, і троха пінязів прибыло.

Яку підпору мамь Скеюшан од чеськой влады і якы маме планы на найближшыї час?

Перше нам давало спонзорскый дар лем місто Хомутов, а шытко зме собі сами платили зо свого. А тараз уж предса є веці. Жадали

зме помыч і од Міністерства культуры – одділіня про народностны меншыны (єм тіж іх членком). Так даку коруну, о кылько просиме, та нам дают. І хомутовска прима-торка нам дават. Нашли зме і пару спонзорыв. Але кедже выступіня зо субором мусиме допереду нагласити, так потым нам дадут. Зато мы ся жывідуем, ці нас буде дахто позывав на выступіня, жебы зме могли попросити о спонзорство. Рады бы зме зяс зашли

гырше. Уж не маот такую выслownost як мы старшы, бо дома уж не бешыдуют по-нашому. Молодых маме мало. Як сут меншы, та ходят с нами, але як одроснут, та уж шым так не хце, а ани не маот час.

Ці маме кому передати своій скусности з роботы в Скеюшані?

Не знам, кому то зыстане. Найстаршы член ма 78 рокыв. Мої діти не маот зауем. Може тотя наймолодша, але тараз уж чекают друге діточко. Найвеце собі мыслим, же буде покрачовати моя наймолодша сестра Марта. Вшыткы ради цестуем, але єднак уж зме зостарили, а три членове маот прес 70 рокыв. Не знам, як довго ішык вытримют с нами ходити. Сестра Маря уж моц жлі ходит. Болят ю ногы. Але мат в собі елану, а не хтіла бы уж скончыти. А найвеце бы єм хтіла притягнути молодых людыв, жебы покрачовали дале. Я, хвала Богу, ішык мі то іде. Ішык ходим і до той роботы на штири години. Але человек не зна николи, де мы буде конец. Уж лем тото здравя жебы нам вытримало довго.

Першыраз мы ся зышли в 1974 році, а потім многораз. Як споминате на нашы стрічі?

Добрі собі памятам, як сте ходили до нас і як сте были на ославі при мой мамі, кед мали 50 рокыв сполочного з ньяном жывота. Як зме собі пошывали і як зме ся кылько раз зышли при сестрі і швагрові Мальцовских. Были то про мене барс красны стрітнутя што лишыло в мойм сердцу тылько ласкы ку нашому родному языку. Зышли зме ся і в Камюнци на фестивалі. Споминам, як сте наш субор Скеюшан по першый раз позвали на фестивал до Свидника. Мали зме велику трему з того, же не знаме так добрі шпівати як вашы суборы. Але дав Бог, так зме зачали, а і так покрачуме дале. Тараз уж ліпше. А в тому є і Ваша заслуга. Велика вдяка Вам за вшытко, што сте про нас зробили.

І я Вам дякую за ту велику роботу, яку Вы робите на полі утримованя культуры, языка і традицій Вашых давных предків.

Тараз зме позваны зас на 9. септембра на фестивал, а 16. септембра зас маме выступити пред православном церквом. Хтят Отченаш. Маот там якас выроча. А 11. августа ідемо до Брезовой. Там нас кричат Німці. Там зме ішык не были. А 21-22. септембра може пыйдемо на фестивал до Маріянских Лазнів. Маме і по дві аж три акці до мішяца. Но уж не знам, што вам мам таке писати, а главні ці з того дахто выберете, а ци вырозуміте. Потым мі тоты новинкы пышлійте і с фотками. Моц вас поздравую і пані Магду. Майте ся крашыні а найвеце Вам желам здравя, жебы сте ішык дахто про Русинів зробили.

Зо сердечным поздравом Катка Романькова.

К ОРФОГРАФІЇ РУСИНЬСЬКОГО ЯЗЫКА

Русинам з культурно-сполоченської області є знамо, же в януарі 1995 був кодифікований русинський літературний язык на Словенську. Думало ся, же в такій орфографічній формі буде розвивати ся позитивно і надале, а кідь выникне потреба, будуть правила частково опрaвены к ліпшому. По часі засідала языкова комісія з цілком выправліня дакотрых правил правопису ці їх граматичных форм. Комісія засідала, но не догварила ся на якыхсь змінах, бо ей шеф не мав інтерес приклонити ся к бівшій часті членів комісії. Чом? Ведуючий языковой комісії Доц. В. Ябур высловив ся, же він сам робить над змінами русинського правопису, але не вызрадив, над якима. І так дакількораз засідаюча языкова комісія при Русинській обрoді на Словенську (дале РОС) не дізнала ся о приправльованых змінах. Комісію творили: В. Ябур, Ю. Панько, Ю. Цігра, А. Плішкова, Ш. Сухый. На ей засіданя были прикликовані і іншы сімпатизанты, фахівці – любителі русинського слова (як: редакторы русинської пресы, писателі, дописователі до русинських новинок). На довший час вшыток затихло. В рамках РОС настало неполагоджіня. Шефредактор *Народных новинок* і *Русина* А. Зозуляк перевзяв до своїх рук дану редакцію і одокремив ся од РОС, а А. Кузмякова, як тогдышня председакыня РОС, стала выдавати новинки *Инфо Русин* як орган даной організації (Позн. ред.: єдини новинки, котры інформовали о роботі РОС).

В даній статі хочу указати на негaтивний яв в рамках розвитку русинського літературного языка за послідні два рокы. Кодифікований русинський язык, главні, єдна діалектна область (см. *Орфографічний словник русинського языка, Пряшів 1994, стр. 3*), днесь граматичны формы лексем набувають діалектний мікс лексичных форм і структуру речінь. Такы граматичны формы, якы ужывають ся днесь в друкованім слові *Народных новинок* і *Русина*, не были кодифіковані в 1995 році. Як єден з кодифікаторів русинського языка думам, же то є знова наворотня ся до діалекту. Тот факт видиме главні в роботі споминаных редакцій *НН* і *Русина*.

В 1995 році была кодифікована єдна орфографічна норма русинського языка, а днесь, кідь слідуєме русинськы періодичны і неперіодичны виданя, радіо, театр, рефераты з семінарів, конференцій і т. д., то каждый (орган ці особа) пише, говорить, як хоче, но не кодифікованов русинськов нормов.

А так днесь маме не єдну норму правопису, але їх є вець, а то: 1. орфографія *НН* і *Русина* – шефредактор А. Зозуляк; 2. *Инфо Русина* – шефредакторка А. Кузмякова; 3. *Русинського літературного альманаху* – едітор В. Хома; 4. часопису Общества св. Иоана Крестителя *Artos* про грекокатолицькых віруючых – шефредактор о. М. Ясик; 5. часопису *Зеповіт св. Кирила і Мефодія* – шефредактор М. Джуґан і 6. орфоелія русинського радіовысыланя і театру. Кажда з уведжених редакцій ужываєть орфографію ці высловность на свій лад і способ.

З того видно, же в русинськім правописі панує анархія, хаос, непорядок, непорозуміння, неєднотность. А де є причіна? Оповідь треба глядати в тім, же были выданы „новы правила правопису“ в 2005 році без шыршой дискусії, без відома языковой комісії і без ей схваліня. Авторы публікації *Русинський язык в зеркалі новых правил про основны і середні школы з навчаньм русинського языка* (Пряшів, Русин і Народны новинки 2005) змінили орфографію русинського языка з 1995 року лем про школы, як говорить назва публікації і подля того вызерать, же суть платны лем про узкий круг ужывателів русинського слова. Авторы публікації вытворили свої „новы правила“ несхвалены языковов комісіей, котрых зміны в значній часті так званого „нового правопису“ суть алогичны, а главні писаня „і“ по палаталных і палаталізованых согласных. Ту є прямий доказ того, же авторы не все диференціюють з субективных причін палаталны од палаталізованых согласных, наприклад, ужывте в правилах слово „різати“, де „р“ не є мякє, але лем помягшене. (Такых прикладів є вець.) Або ці писати *ніс* або *ніс та* диференціювати їх за правописом є нелогичне. Розвинуты языкы значіння лексемы розознавають в контексті, а не орфографічно. Авторы бы не мали вночувати і вкладати до правил свої узкотериторіалны діалектны формы і наводити до языка хаос і алогичность.

Нерегуларным і негaтивним явом „новых правил“ є факт, же барз узкий круг (двоє людей) вытваряє і рішав о зміні в русинській орфографії і тым допустили ся деформации і негованя такой научной язы-

семы, то єсть злучник „і“ і містоназвыник собі, мене, тебе і много далшых такых языковых нечестот. (ізглубока, іспід, в глублиці, же-м, абы-сь, моя-сь, бы-сь, чом-сь і т. д. (см. Ш. Сухый, Слон на Кычарі, Пряшів, Русин і Народны новинки 2007). Такых, подля мене, невдячных запожычнь і граматичных форм в редакції *НН* і *Русина* і в інших виданях є неуреком. А хто виноватый? Лем языковий редактор і шефредактор, же таке засмічованя языка допустити. Такы формы ці реформы языка не поможуть розвитку русинського літературного языка, але може стати ся, же зістане своих штурктуров і формов все лем діалектом. Над данов прогнoзов бы ся мала споминана редакція добросовістно задумати, хто мать з тых змін ужыток? Школяри, котры учать ся русинський язык, кедь „новы правила“ змінили ся лем к гіршому їх порозуміню? Правопис так перешов з принципю выравско-зубнянської долины до улісько-ублянской, або інакше повіджено, пыхоньско-стачинської (плішково-ябурской) долины. Позитивним явом редакції є, же публікє статьи лем азбуков.

Редакція *Инфо Русина* снажить ся кодифіковану норму русинського языка з 1995 року дотримувати. В порівнані з кодифікованов нормов в редакції замінило ся писаня буквы „ё“ на „йо, ё“ на пожадованя

▲ Зліва Юрій Панько, єден з першых кодифікаторів русинського языка і русинський писатель Миколай Ксєняк.

ковой дісціпліны, як є орфоелія. На мій погляд, правила, котры мають односити ся к орфографії, так най своє місце там, а што односить ся к орфоелії, так най буде при орфоелії, а не мішати, але диференціювати явы окремых філологічных дісціплін. Языкознательство давать простір вшыткым ей дісціплінам, а так і орфоелії. Орфографія літературного языка не суплеє ся транскрипційов, а авторы „новых правил“ так роблять.

Не любить ся мі, як єдному з основных кодифікаторів русинського языка, же редакція *НН* і *Русина* в своїх періодичных і неперіодичных виданях (главні в посліднім часі в новинках і книжках) засмічує і тым деформує споминаний язык вшелякыма варваризмами і часто нежаданяма формами в лексїці цілных штурктуру речінь. Приклады з *НН*: з *поезіев*, але подля лінгвістичной нормы мать писати ся *поезієв/поезіюв*, бо *поезія*. Ту флексія на йотований – „я“. Аналогічно, як *моєв*, а не *мооєв*, бо форма номінатива – *моя* (*твоя*); *Бардіє(і)ві*, а не *Бардіюві* (што на такы парадігматичны формы бы повів проф. Л. Дюровіч; см. *Paradigmatica spisovneji rušiny, 1964?*). Далє: чом назву міста *Тырнава* писати так, а не *Трнава*?, бо кідь бы транспоновати до словенського языка, писала бы ся назва як *Tyrnava*, а то доказує, же треба писати *Трнава*! Або чом писати доведна самостатны лексемы *передтым*, кідьже, а не окреме – *перед тым* (приназвыник і містоназвыник), кідь же (злучник і частка). Чом і з якым цілком русинський язык засмічовати словакізмами (*ай, сі, ня, тя*), кідь маме прекрасно звучны свої лек-

читателів уведжених новинок В новинках находиме і неналежны некодифікованы лексичны формы, як: *зась* намісто *зась*, не лем намісто *нелем*, акузатівну форму містоназвыника од *она* – *ю* намісто *ей*, часослова типу *решпектувати*, *вінчувати*, *одшартувати* і т. д. намісто *решпектовати*, *вінчовати*, *одшартовати*... В такых лексемах корешпонує нормативний кодифікований русинський суфікс –*ова(ти)*, але не –*ува(ти)*; частку *най* намісто *най*, *молитовник* намісто *молитвенник* (бо *молтва*); *міджи* намісто нормативного *меджі*, або стрічмає ся в даных новинках з обидвома формами; находиме назывникову форму *радія* намісто *радіа* (радіо), а форма *радія* є од слова *радіій* – хімічний елемент. Позитивним і типичным явом про новинкы є, же поміцають ся статьи азбуков і дотримованя кодифікованой нормы за правилами правопису з 1995 року, а главні то, же шефредакторка *Инфо Русина* не підлягла так званій „новій“ реформі русинського правопису до значной міры – алогичній.

Редакція *Сполку русинських писателів Словенська* дотримує кодифікованы правила русинського правопису з 1995 року, на чім велику заслугу мать председа *Сполку* доц. ПгДр. Василь Хома, к. н. і його дописователі.

Орфоелія (высловность) і акцентологія модераторів-редакторів радіа і артистів театру мать свої шпеціфікы. Высловность і акцент в обидвох інштитуціях реалізує ся в основнім подля того, з котрого русинського регіону походить редактор ці артиста. У вирішїні того проблему мали уж

штось позитивного зробити учітелі *Одділення русинського языка і культуры Інституту регіональных і народностных штудій Пряшівської універзіты*. Думам, же яка была ситуація до кодифікації, така є і днесь а хто є відповідній за стагнацію русинського языка?

Редакція *Atos* – часопису Общества св. Иоана Крестителя. Русинський язык мы кодифіковали і зато, жебы його письмо было друковане азбуков, а грекокатолицькой *Artos* друкує ся латиников. Дарьмо бы редакція пересвідчовала, же чом выдавать його латиников, оправдати тот факт є тяжко. Выдавати про вірників часопис транслітераційов указує, по перше, на неграмотность і некультурность народа, про котрый він выдавать ся, а, по друге, язык тым охудобнює ся, страчат народный (русинський) характер і веде прямо к однороджованю – к словакізації народа і церковных обрядів; по третє, латиников не передавать ся орфографічна основа языка, наприклад, в ним не диференціює ся „і“ од „и“, передавать ся на письмі єднак. Хоць бы завела ся диференція тых букв, нігда не передасть ся психофілологія языка, як кідь ужывать даный язык азбуку, бо лем она припоминать традиції св. Кіріла і Мефодія; по четверте, латиников выдаваному часопису люди порозумлять, але русинський язык нігда не научать ся. Книжка чітать ся нелем зато, жебы чітатель порозумів текст, обсяг, але зато, жебы, главні, научів ся язык, знав нім чітати, писати і культурно комунікувати. Што то за Русин, кідь не знать азбуку.

Про православных віруючых виходить місячник *Зеповіт св. Кирила і Мефодія*. В нім друкують ся статьи в бівшій часті по словенськы, часточно по руськы. Находять ся в нім і тексты написаны по старославянськы. Шкода, же там не друкують ся статьи по русинськы, руськы або і по українськы, значіть – азбуков. Лем двоєчка назва часопису невыразно характеризує його праворівность. Ту тяжко высловити погляд, же часопис вшыток формов клонить ся хоць бы к єдному з виходнославянськых языків. Іде о азбуку, жебы святе слово передавало ся кіріліков, як памятка по солунськых святых. Часопис мав бы в достатній мірі указати свою приклонность к Русинам, бо много православных на Словенську суть і Русины.

З уведженого видно, же до теперь (главні послідні два і дашто рокы) ніт єднотности в ужывані русинського кодифікованого языка з 1995 р. Порущє принципі кодифікованого русинського языка главні редакція *НН* і *Русина* і акцентологію – редакція радіа а може і телевізії, а тьж режія театру. К ним мож єднотности і редакція журна *Общества св. Иоана Крестителя*, же русинськы тексты редакція транслітерує латиников, а не азбуков.

Вшыткы ту мнов уведжени аргументы свідчать, же „новы правила з 2005 року“ мали бы ся ануловати, бо суть деформативны к шпеціфіці русинського языка, не одповідають формам кодифікованой діалектної області, бо їх не обговорювала і не схвалювала шырша языкова комісія і зато, же не суть підтриманы шыршов русинськов общностьов.

Наконець хоче ся высловити думку, же язык Русинів мав бы ся уєдночувати, русиніфіковати, а не розбивати, деформувати. Было бы ліпше про тот язык і русинство, жебы покровительство звяла на себе РОС – якась Централна рада з тым, жебы язык розвивав ся на шыршой платформі, не робив ся субективно, бо кідь піде так далє з языком, буде все лем на уровни говорогово діалекту.

Доц. ПгДр. Юрій ПАНЬКО., к. ф. н.

Žijem v Humennom už tridsaťtri rokov a nemohol som si nevšimnúť početné zastúpenie obyvateľov Rusínov, v tejto oblasti východného Slovenska skôr nazývaných „rusnakmi“. Keďže aj ja patřím do tejto skupiny a som na to patrične hrdý, už dávnejšie ma zaujímalo, kto my, Rusíni, vlastne sme, odkiaľ sme prišli a kam siahajú naše korene?

Rusínmi nás nazval jeden z našich buditeľov v minulom storočí, čím nás nie veľmi šťastne zaradil do národa ruského. Bežne som sa s týmto nesprávnym názorom stretával v debatách so Zemplínčanmi, Šarišanmi aj so Spišiakmi, či už to bolo počas štúdia alebo vojenskej služby. Za bývalého režimu Rusinom písali do občianskych preukazov národnosť ukrajinskú, čo nás zasa pričlenilo k Ukrajincom. Každý, kto pozná a porovná jazyk ukrajinský s rečou rusínskou, zistí veľmi veľké rozdiely, čo by nás malo presvedčiť o tom, že my a Ukrajinci nepochádzame z jedného národa. Tak ku komu vlastne patríme? Ak to chceme zistiť, musíme preštudovať historické fakty a vrátiť sa do dvanásteho storočia nášho letopočtu. Vtedy sa jeden národ sťahoval

Rusíni – kto sme a odkiaľ sme prišli?

Може і вас інтересує...

Заінтересовала ня стаття в Подвігорлатських новинах (статю друкуємо ниже в такій подобі, як вышла в споминаных новинках ПН ч. 10/2008 з 3. 3. 2008), котру написав Ладіслав Андрейцо з Гуменного. Зато вам ей посылам на выдрукованя і до Інфо Русина. Є то інтересне познання, лем мі там хыблять історічны матеріалы, з котрых автор статі споминаны факты черьпав. Може бы тото інтересовало і далшых Русинів і могли бы ся ку тому через новинкы высловити.

М. Гірова

s ázijskej časti dnešného Ruska (presné územie nie je známe) na západ. Tento národ sa začal počas

svojej cesty štiepiť a rozdeľovať. Menšia časť ostala a usadila sa na východe a severovýchode dnešné-

ho Slovenska. Zasahovala aj do pohraničných oblastí Ukrajiny. Ďalšie časti sa oddelili a obsadili malé územia v dnešnom Rumunsku a Bulharsku. Najväčšia časť tohto národa putovala ďalej, až nakoniec osídlila pobrežie Jadranského mora.

Určite budú tieto informácie pre väčšinu Rusínov prekvapujúce, ale podľa historických prameňov nepochádzame z národa ruského ani ukrajinského, ale národa chorvátskeho. História sa o nás zmieňuje ako o bielej vetve Chorvátov. Možno naši predkovia chceli žiť pri mori, ale akosi sa pozabudli a ostali na polceste, hoci som presvedčený o tom, že si vybrali nádherné územie pre svoj život a život ďalších pokolení. Vždy som mal zvláštny pocit, či už na škole alebo v kolektíve, keď ma priradzovali k Rusom alebo Ukrajincom a vnútorne som sa s tým nestotožňoval. Práve to ma viedlo k hľadaniu informácií o histórii nášho národa a po zistení týchto faktov z dávneho obdobia sa teším, že viem, odkiaľ prišli naši predkovia a kam sa môžeme my, Rusíni, zaradiť.

Ladislav Andrejco, Humenné

Чом нашы люде своє не браняць?

Недавно ем бив в купелях в Скленых Тепліцях. Бывав ем із старшым паном Мартіном. Ведно сьме говорили по словеньскы. Раз мі телефононала моя дівка, з котров ем бісидовав по нашому, по русиньскы. По скончіню мойой бісіды мі сусід повів: „Штефана, од теперь зо мнов будеш говорити по вашому. Я вашій бісіді вшытко розумив. Ваша русиньска бісіда ся мі цалком любить, є то красна славянська бісіда. А зразу зачав перекрасным голосом співати: Благословенно царьство Отця і Сына і святого Духа і ныні і присно... Співав службу Божу по старославянскы. Я зостав стояти серед хыжы з отвореныма устами. Не міг ем ся змочі на слово. Мартін перестав співати і повів: „Я жыю у Світі попрадського окресу, але сам ем родак з Телґарту. А у нас в Телґарті, в Шумяці, але і в далшых околитых селах жыють грекокатолици. Іщі не так давно і у нас служба Божа і іншы одправы ся одбывали по старославянскы. Зато я знам іщі теперь цілу службу співати по

старославянскы. У нас ся перешло зо старославянчїны на словеньскый язык лем зато, бо у нас ся говорить по словеньскы. І так є то велика шкода, бо нашы прекрасны церьковны голоса было легше співати по старославянскы як по словеньскы. Барз ся чудую вашым людяма по селах, де ся говорить по русиньскы, же доволять священникам замінити старославянскый язык словеньскым. Чом вашы люде за своє не боюють?“ Што додати ку його бісіді?

Лем тівко, же мав правду. Кедь не суть всяды можности в наших церьквах вживати русиньскый язык і же: „Переклад Євангелія є вопросом аж будучности, но ґарантую, же тот не буде занедбаный“. (Цітат з ІР ч. 3-4, статя: Три вопросы новоуоставленому метрополітови Монс. Я. Бабякови, СІ). Я ся звідую сам, де є тота будучность? Ці то не буде аж тогды, як уж в наших церьквах всяды ся перейде на словеньскый язык? Зато бы вшыткым нашым людяма требало ся над тым задумати і не допустити, жебы ся

старославянскый язык заміняв словеньскым, бо то є наша велика культура і церьковна памятка.

Представителі Матиці словеньско вели спор з містьскыма функціонарями в Комарні, бо не могли в Комарні найти достойный фалаток словеньской землі, де бы поставили невеликый памятник святым Кірілови і Методіюви. То бив великый высміх нашым великанам, котры нам принесли велике богатство – святе письмо, віру і культуру. Тым великанам бы мав стояти памятник у веце містах і селах. В наших русиньскых селах, жаль уж лем в дакотрых, іщі ся находять їх великы памятникы, котры они самы по собі зохабилы в подобі старославянського языка. Но дакотры церьковны функціонарі як і дакотры священници тот їх великый памятник зачали підкоповати і буряти. Же нашы люде по селах по старославянскы не розумлять і зато наш обряд слокакізують, то є лем выгварька, таких церьковных годностарів, котры підпорують словакізацію старославянського церьковного языка.

Ш. Смолей, Меджілабірці

EUGEN LIBEZŇUK: „SOM ŠTASTNÝ ČLOVEK“

- Na minuloročnej Divadelnej Nitre ste boli už po 4 krát nominovaný na cenu za najlepší mužský herecký výkon. Už po 4 krát vás teda odborná kritika zaradila medzi špičku slovenských hercov vedľa mien ako Huba, Lasica, Labuda...

- Musím sa priznať, že sa tomu veľmi čudujem, pretože ja som sa na seba díval iba pár krát a podľa mňa sa na to nedá pozerat'! Keď sa vidím na záznamoch, alebo v niektorom z filmov, čo som natočil, najradšej by som sa skryl do myšacej diery. Preto milujem divadlo - že nemôžem vidieť to, čo robím. (Úsmev)

- Keďže podľa odborníkov patríte k najlepším slovenským hercom, nelákala vás nikdy naša prvá scéna?

- Ľudia, ktorí účinkujú v Slovenskom národnom divadle musia perfektne ovládať slovenčinu. A keby som to chcel tvrdiť o sebe, bolo by to nesmierne prehnané. (Smiech) Takže zatiaľ hostujem v Košiciach, v prešovskom Divadle Jonáša Záborského a som otvorený aj ďalším hosťovačkám.

- Csongor Kassai sa kvôli herectvu naučil po slovensky, hoci jeho materinským jazykom je maďarčina a aj vzdelanie až po strednú školu získal v maďarských školách...

- Aj ja som sa snažil naučiť po slovensky, no na jazyky som totálne hluchý. Slovenské tvrdé y, l, to vôbec nepočujem. Možno niekto, kto má hudobný sluch, by vedel slová zmodulovať presne podľa toho, ako to počuje od iných. Koniec-koncov, mne sa zdá, že hovorím správne, a všetci sa

Usmievavý, so sympatickým rusínskym prízvukom. Taký je na prvý pohľad Eugen Libezňuk. Druhý pohľad však odhalí omnoho viac - vynikajúci herec, kritikmi štyri krát nominovaný na ocenenie Dosky, držiteľ ceny Jozefa Krónera za najvýznamnejší herecký výkon za rok 2006, predstaviteľ množstva nádherných postáv - Oblomova, Chlestakova či Veršinina. Jeho domácou scénou je prešovské Divadlo Alexandra Duchnoviča, o ktorom hovorili aj ako o diamante slovenskej kultúry. Ako hosť sa však prezentuje aj na košických divadelných doskách. Najnovšie v predstavení Prelet Nad hniezdom kukučky.

E. Libezňuk v príhovore 3. Gaļajmovoi Nesľuchnyčij Jurko.

smejú. Takže som musel uznať, že jazyk je mojou bariérou. No ktosi sa ma raz opýtal, prečo zo svojho hendikepu neurobím prednosť a odvtedy rozprávam, ako rozprávam a všetkým sa to páči. (Smiech)

- Nikdy vám nebol Prešov divadelne primálny?

- Nie, pretože roky, ktoré som strávil v Divadle Alexandra Duchnoviča (DAD), boli naplnené. Stále sa tam niečo dialo, dostával som krásne úlohy, hrali sa skvelé predstavenia a DAD je dodnes považované za jedno z najlepších divadiel na Slovensku. Tak prečo a kam by som odchádzal?

- Čo boli najsilnejšie momenty, ktoré ste v divadle zažili?

- Tých bolo veľa. Už len tým, že koncom 80-tych rokov začalo naše divadlo hľadať nové formy prejavu. Bol som pri tom, keď tu pôsobili Blaho Uhlár, Miloš Karásek, ktorí v tom čase stavali na nohy svoju dekompozíciu. A nebohý dramaturg Vasil' Turok

svojím večným hľadaním a rebelovaním otváral témy a prinášal tituly, ktoré provokovali a niečo vypovedali. Keď sa tak obzriem dozadu, musím sa priznať, že som hrdý na to, že som pri tom všetkom bol.

- DAD je špecifické aj tým, že sa v ňom herci nestriedali tak často, ako v iných kolektívoch. Ľudia na tejto scéne pôsobia aj 30 rokov, čo prináša na jednej strane úžasnú súhru, no na druhej strane, nemáte už zo seba ponorkovú chorobu?

- Ponorkovú chorobu? Na to je predsa koniec sezóny. Pár týždňov si od seba oddýchne a už nás to ťahá k sebe a na naše vysunuté pracovisko.

- Kde máte vysunuté pracovisko?

- Keďže nám najprv vzali bufet, potom javisko a teraz aj garáže a sklady, tak je našim vysunutým pracoviskom krčma Agát hned' vedľa divadla. Tam chodíme už roky. Nebohý Turok tam má dokonca tabuľku, na ktorej je napísané: „Na tomto mieste statočne bojoval s hlúposťou“. Tak tam si občas zájdeme. Aj keď, v poslednej dobe už nestíham ani to.

- Prečo?

- Pustil som sa do takých svetkých vecí, ako je prerábanie bytu. (Smiech) Ale radšej teraz, ako v lete. Lebo potom si vezmem udice, pôjdem na Domašu a dva týždne ma odtiaľ nikto neodtiahne.

- Potrebujete k svojmu životu ticho a pohodu?

- Teraz už áno. Keď som bol mladý, vyhľadával som vzruch a spoločnosť. Teraz ma láka ticho.

- Prezradte, čo sa vlastne odohráva v divadelných bufetoch a kluboch?

- U nás tam vznikla podstatná časť dramaturgického plánu, rozohrávali sa tam predstavenia. S Blahom sme prvé skúšky mávali zásadne v bufete a až dva-tri dni pred premiérou sa šlo na javisko. Aj teraz s nami Blaho skúša a opäť je to kolektívna tvorba, pričom on všetky podnety zapisuje, potom to čistí a až tak vznikne konečná podoba predstavenia.

◀ Na fotografii zľava E. Libezňuk, za nim L. Bregova, zozadu H. Jugasova i S. Škovranova, vpredu S. Gudač i O. Tkáč v hre Okresnyj špital'.

▲ Е. Либезнюк в середині, коло нього геречкы – зліва Я. Сисакова–Саболова, справа Д. Русинкова і Л. Брезова (допов).

- Vysokú školu ste vyštudovali v Kyjeve. Prečo ste sa rozhodli pre štúdium na Ukrajine?
 - V podstate o tom rozhodla náhoda. Po vojencine som stretol svoju bývalú spolužiačku, ktorá tam už študovala a tá mi povedala, že to musím skúsiť aj ja. Hoci som si veľkú nádej nedával, išiel som, skúsil som a zvíťazil som. (Smiech). Najvtipnejšie na tom bolo, že keď sme na prijímačkách stáli pred dverami, vyšli študenti záverečného ročníka a jeden z nich sa na mňa pozrel a povedal: „Ukáž zuby.“ Tak som mu ich ukázal a on na to: „Prijmú.“ Dodnes neviem, čo to malo znamenať. (Smiech).
 - Aké boli roky štúdia v Kyjeve?
 - Perné a naplnené prácou. Jediný deň, kedy sme mali čas aspoň si oprat' veci a oddýchnuť si, bola nedeľa. Inak sme mali každý deň od rána prednášky a potom do poľnoci „individuálky“, kde sa pracovalo na textoch. Takže hoci som celé študentské roky strávil v Kyjeve, veľa som z toho mesta nevidel.
 - Nominácie a ocenenia, ktoré ste získali, boli väčšinou za postavy z hier ruskej klasiky. Aký k nej máte vzťah?
 - Fantastický. Ruská klasika v sebe ukrýva nesmierne hodnoty, hľadá podstatu ľudského bytia, kladie otázky, ktoré si z času na čas kladie každý z nás a ponúka texty, v ktorých sa môže človek neraz spoznať. „Jaj Bože, začať iný život...“ To napríklad hovorí Ivan Vojnický v hre Ujo Váňa.
 - Ak by ste začali nový život, boli by ste opäť hercom?
 - Myslím, že áno. Ved' ja som vlastne šťastný človek. Robím, čo ma baví a ešte mi za to aj platia!
 - Kedy ste zistili, že vás herectvo baví?
 - Odjakživa som rád zabával ľudí. A keď človek vidí, že dokáže ľudí rozosmiať a upútať, stane sa z toho droga, na ktorej je závislý. Pociť zvláštnej sily, až nadvlády nad divákom v momente, keď ho nútíte, aby začal uvažovať vašimi myšlienkami, je neopísateľne nádherný.

Profil Eugena Libezňuka

* herectvo vyštudoval na vysokej škole v Kyjeve
 * hrá v prešovskom divadle Alexandra Duchnoviča
 * zahral si v Želaroch
 Díky za každé nové ráno
 Četnícke humoresky
 Anjel milosrdenstva
 Let bocianov
 či v novom filme Miloslava Luthera
 Tango s komárom.

- Vy ste svoj prvý film Anjel milosrdenstva točili pred 20 rokmi s režisérom Slavom Lutherom. Ten vás minulé leto opäť obsadil do svojej novej snímky Tango s komárom.
 - Keď mi pán Luther zavolať, že by so mnou chcel točiť, tak som mu chcel pripomenúť, že som pred rokmi v jeho filme robil takú maličkú epizódku. A on na to: „Ja viem, odvtedy si vás pamätám.“ Keď som to počul, padla mi sánka. Tentoraz som už dostal peknú strednú postavu ukrajinského robotníka, ktorý pracuje na stavbe a je zapletený do deja skrz hlavnú predstaviteľku.

- Zahrali ste si aj v na Oscara nominovaných Želaroch. Ako si spomínate na natáčanie?
 - To bolo fantastické natáčanie, pretože sme tam boli celá partia z divadla. Takže bolo veľa. Celý štáb za nami chodil, okrem iného sa aj zahriať. (Smiech).
 - V divadle máte šťastie na pekné postavy, hoci sa u nás stále filmuje málo, z času na čas vás oslovia aj so zaujímavou ponukou na filmovú rolu. Chýba vám vôbec niečo?
 - Nie. Ved' som už povedal, že som šťastný človek.

A. Tomášchova - Korzár

Интернетовый день у Свиднику

Розвой школьської політики у русиньской народностной меншыны ся зачинать помалы розвивати. Доказом того є і меджінародный проект, до котрого ся запоїла і свидницька Основна школа церковна св. Юрія. Про своїх школярів вытворила можность споїти ся через интернет зо швыткыма народностныма школами на цілім світі. Так то было і 25. фебруара 2008, коли мали школярі „интернетовы вакації“ і зо своїма сокласниками на цілім світі собі выміняли свої пригоды, задавали задачи і змагали ся в різних предметах, як математика, фізика, історія ітд. Освітній процес на школі, де учить русиньскый язык Мір. Мілош Стрончек, є велике позитивум, главні в інформованости о наших школярях у світі.

На выставі знамых словеньскых Американів у Вранові і Русины

У врановській книжніці отворили публічну выставу з назвом **Словеньско і Словаци**, де ся находять фотодокументы, котры ся поступні рещтаврують, жебы ся утримала їх історична цінность. На фотографіях мож видіти попри визначных словеньскых особностях і людей русиньского походжіня, як **краль поп-арту Енді Варгол** і його фоткы БІТЛС, **Михал Босак** і іншы. На вернісаж выставы до Вранова пришов і америцькый вельвысланець в СР **Вінцент Обсітник**, котрому ся найвеце любила фотка **Михала**

Стренка, русиньского родака з Орябины, на котрій вывішує америцьку заставу за другой світовой войны на островіку Iwo Jima.

НОВОТИНЫ НЕЛЕМ З ДОМОВИНЫ

Вышло нове ЦД – Зелена бучіна пониже Свидника

Мено Мілоша Стрончека є Русинам, котры слідуєть культурно-сполоченськы акції, знаме. Познаме го як учителя русиньского языка на ОШ церковній св. Юрія у Свиднику, як музиканта ФК Маковица, солоспівака і члена свидницькой групи Калинець, але і як і доброго культурного діятеля Окресной організації РОС у Свиднику. По пів році приправ М. Стрончек ведно із свойов сестерничов Е. Костьовов (співачка в Маковиці) выдали ЦД з красныма русиньскыма співанками, котры назвали Зелена бучіна пониже Свидника. На новім ЦД є до двадцять русиньскых народных співанок а една з них в модернім ладжіню (В зеленім гаю).

-ак-

Вігорлятьска книжніця в Гуменнім позывать

Місяць марець – місяць книги. Тото мала досправды на памяти Вігорлятьска книжніця в Гуменнім, кедь готовила свої культурно-выховны акції на марець. А што швытко приготвила про своїх навщівників? Жывотны пригоды в романах словеньскых писателів, читана **Добшіньского**

приповідок, розговор з русиньским писательом і етнографом **Михалом Шмайдом** і позераня документарного фільму о писательови од польского режисера **В. Олейнічака** з назвом **Портрет Русина...** (13. 3. 2008 о 17.00 г)), стрічу з **Петром Солейом** (під назвом Кедь пасія ся ставать роботом), наймолодшым автором шестьох книжок з одборной літературы (14. 3. 2008 о 9.30 г) і ніч повну приповідок, тайности, гер, поучінь, конкурзів і активной роботы (28. 3. 2008 о 18.00 г) з назвом **Приповідка пятой ноці.**

Русиньскы біблічны кружкы

В парохії Кружльов бардйіовского окресу, де належать і села Криве і Боглярка, выныкли зачатком т. р., вдяка о. П. Ханатови, біблічны кружкы. На них ся бісідує лем по русиньскы. Як повів о. Ханат, цільом є вести дітей бісідовати материньским языком а при тім і духовно жыти. Читати евангелія по старославянськы, говорити о біблічных пригодах і т. п. В селах, де ся уж помалы вытрачат русиньска бісїда, є то цінна потреба. До кружку є приголошених 13 дітей, а їх родичі тото оцінюють позитивно, докінця водять дітей на кружок з околитых сел. Стрічають ся раз за

місяць на 2 години. В Кружльові є 660, у Кривім 185 а в Боглярці 124 грекокатоликів.

-сл-

З Розтоцькой кронікы

Село Розтокы є знаме главні своїов Звїздарньов, але в недавнім часі (2006) ся прославило і найвекшым татарчаным перогом. Далшов розтоцьков „спеціалітков“ ся стало накладне авто. Од мая 1944 аж до СНП в Розтоках і в інших пригранічных селах были войска Словеньской армады, котры тогдышне Міністерство обраны повірило бранити штат проти наступаючим советським войскам на Карпаты. Двоми словеньскы велители плановали тоты войска выужыти на то, жебы советськы войска ся скорше достали на Словеньско. Но не было з того нич. Кінцьом авґуста 1944 были словеньскы вояци одзброєны. Вояці ся порозходили а в селах по них остала страва на пару днів, выстрой, вызброй вояків, красны коні і сім воєньскых накладных авт. Шыковны Розточане Михал Бобак і Ян Гічар в першых септембровых днях 1944 два воєньскы накладякы одвезли до ліса і скрыли їх так, же Німці їх через цілий фронт не нашли. По войні двоми споминаны Розточане „свої“ авта в лісі нашли і довго їх давали до ходу. Єдно з них ся їм подарило наштартовати і тото як єдине в свидницькім окресі служыло в повойновых роках на перевозжаня найпотребнішого товару. Зато, же то было воєньске авто, шоферы Бобак і Гічар з ним мімо окресу мали часто проблемы. Стало ся і таке, же в Пряшові М. Бобакови чеськословеньскы вояци накладяк взяли і так мусив з Пряшова до Розтік іти піше. Войско в Пряшові тото авто вернуло його шоферам аж по дакількох днях на закрок генерала Людвіка Свободы, котрый поволив, жебы тот войновий ветеран служыв людям войнов найвеце терплячого окресу. Авто по войні привезло много потравы про голодных людей в свидницькім окресі. М. Бобак і Я. Гічар цілий свій жывот были його шеферами, котрыма были і дале. Акурат воєньскый накладяк замінили за автобусы, на котрых шеферовали аж до пензії.

-пн-

InfoРусин. Vydáva Rusinska obroda na Slovensku za finančnej podpory MK SR. Poverená funkciou šéfredaktorky: Anna Kuzniaková, redaktorka Silvia Lysinová. Grafická úprava: Róbert Vico. Adresa redakcie: Rusinska obroda, InfoRusín, Levočská 9, 080 01, Prešov. Tel.: 051/772 28 89, 051/748 27 75, 051/748 27 76, e-mail: rusinska.obroda@kryha.sk, toto číslo nájdete i na www.rusyn.sk. Predplatné na rok: 200,- Sk, do európskych štátov: 300,- Sk, do mimoeurópskych štátov 30 \$, číslo účtu: 2660718084/1100. Výroba: ADIN, s. r. o., Prešov. Registračné číslo: MK SR 3158/2004. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciamo. Publikujeme i názory, s ktorými nie vždy súhlasíme. Inzeráty, reklamy, sponzoring preberáme v redakcii Info Rusín, Prešov (budova Daňového úradu). Toto číslo vyšlo v náklade 2000 kusov.

Rusinska obroda-Info Rusín
Levočská 9
080 01 Prešov 1
„PbZ“
4/2007/RPC PO

Platené v hotovosti
080 03 Prešov 3